

Csendesedő

Szerzők: Fülöp Helga, Záhonyi Nikoletta

Konzulensek: Dávid Dóra, Szabó Dávid DLA

*Művészeti és Tudományos Diákköri Konferencia 2023
Építészmérnöki Kar*

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Exploratív Építészeti Tanszék

Temetőben

Köröttem csend - és temető. Csak
néha suttog valami,
csak néha lehet hallani:
ez ő, ez ő, ez ő!-
Azután minden újra csendes, és
álmodik a temető.

Én hajtott fővel ballagok,
s a néma árnyak szembe jönnek,
s a sírkeresztek rámköszönnek,
és mind az igazi Nagyok -
Én, a halottak ismerőse, révedő
szemmel ballagok.

Utánam huhog a Jövő,
a Múlt, Jelen, a sok kereszt,
s az árnyak kara zúgni kezd: ez
ő,ez ő,ez ő!-Azután
minden újra csendes,
és álmodik a temető.

Dsida Jenő
1924. augusztus 31.

Absztrakt

Csendesedő

A modern kor megjelenésével temetkezési szokásoknak is idomulniuk kellett a fejlődéshez, így az otthoni, házi ravatalozás megszűnt. A megszokott környezetet felváltották a temetői ravatalozók. Ezek hazai viszonyok között többnyire kisebb - egy zárt és egy fedett-nyitott - térrel rendelkező épületek, szinte csak a funkció kielégítését követték, így az esetek többségében egy raktárépületre és csupán egy eső védett helyre emlékeztetnek. A ravatalozó hiába nagyon fontos helyszíne egy életútnak, a temetői környezethez, a helyhez, a szakrális töltöttséghez sokszor kevésbé kapcsolódnak ezek az építmények, különösen a kisebb temetők esetében.

Az alultervezett ravatalozók egy példáját a tervezés helyszínéül szolgáló ceglédi Református Öreg-temetőben is megfigyelhetjük. A nagy múltú temetőben gazdag szellemi érték lelhető fel, ezért a református közösség célja, hogy a hagyományokat szem előtt tartva egy korszerű ravatalozót építsen. A közösség és a hozzátartozók számára egy olyan környezetet szeretnének teremteni, ami odafigyel a temető örökségeire, valamint segít méltón viselni, feloldozni a gyász terhét.

Tervezésünk alappilléreként az elmúlás felé vezető, egyre szűkülő élettér gondolatára szeretnénk hangsúlyt fektetni. Ahogy haladunk az időben, a lehetőségeink tárházán egyre több ajtó záródik be, mígnem az utolsó elé érkezünk, mely után a református hit szerint a megnyugvás vár testünkre, és feltámadás a lelkünkre. Ezt a fizikai létben szűkülő, de lelki értelemben várakozással és felemelkedéssel párosuló élethelyzetet idézi meg a ravatalozót egy olyan környezettel, amely végső megnyugvást biztosít. Ahogy élet és halál, úgy szűkület és felemelkedés is párban jár, ezért a ravatalozó terével is egy feltárulkozó, befogadó élményt szeretnénk nyújtani.

Abstract

Fallen silence

With the advent of the modern age, burial customs had to adapt to developments, so home burials ceased over time. The familiar environment of home burials was replaced by funeral parlours located in the cemeteries. In Hungary, these were mostly small buildings, with one enclosed and one transition space, most of the cases exclusively fulfilling the functional purpose of the structure, resembling a warehouse and a small sheltered place. Although the funeral parlour is an important spot in a life's journey, these buildings often have little connection to the cemetery environment, the place and the sacral content of the place, especially in smaller cemeteries.

An example of under-designed funeral parlours is the one of Cegléd, in the Calvinist Old Cemetery. The cemetery has a long history and a rich spiritual heritage, so the Calvinist community is aiming to build a modern funeral home that respects the history of this cemetery. We aim to create an environment for the community and the mourning relatives that is responsive to the heritage of the cemetery and helps to bear and release the burden of grief with dignity.

As a main concept of our design, we focus on the idea of a shrinking living space leading towards obsolescence. As we move through time, more and more doors close on our space of opportunities until we reach the last one, after which, according to the Calvinist faith, rest awaits our bodies and resurrection awaits our souls. This life situation, shrinking in physical existence, but coupled with the expectation of ascension in spiritual life, is evoked in our funeral home. As life and death, so shrinking physical space and ascension of the spirit go hand in hand. Reflecting this idea, our funeral home is a safe and open space.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	6
1.1. Temető története	6
1.2. Ravatalozó	7
2. A ravatalozás rövid története Magyarországon	8
3. Ravatalozók Magyarországon	9
3.1. Falusi ravatalozók	9
3.2. Városi ravatalozók	16
4. Ravatalozók a nemzetközi építészetben	19
5. Szakralitás az építészetben	20
6. Református Liturgia	21
7. Ravatalozó terv	21
7.1. Elhelyezés, összefüggésrendszer, lépték	21
7.2. Konceptió	22
7.3. Formálás-Alaprajz	24
7.4. Anyaghasználat	25
7.5. Környezet, részletek	26
8. Összegzés	27

1. Bevezetés

1.1. Temető története

Cegléd gazdag történelmi múltja tekint vissza, a különböző korszakokat átélő város építészete sokszínű. Sok szakraális épület található itt, ezekre példa a klasszicista stílusban épült református templom, a neogótikus evangélikus templom, valamint a város központjában található zsinagóga. [1] Ceglédet a reformáció 1527-ben érte el, és az 1700-as évekig a város temploma is református volt. A református hívők nagy száma miatt, egy egyházi rendeletben három részre osztották a református egyházközséget. A három gyülekezet a Nagy-templomi, Újvárosi, valamint a Felszeghi gyülekezet. A Református Öregtemető a Felszeghi Egyházközség kezében van.[2]

A temető régebben még csak Felső temetőként volt ismert, az ötven éves gyászjelentésekben még így hivatkoztak rá, és nem tudott, hogy mikor nevezték át Református Öregtemetőre. Bár a temetők elnevezése nem jelenik meg a temetőkben, a ceglédiek néphagyomány útján őrzik mind a 9 temetőnek a nevét. A Református Öregtemető már több mint 230 éves.

A parcellák megmaradtak az eredeti kiosztásban, a több mint 4500 sír körül síremlékeket, és több gazdátlan nyughelyet is őriz ez a történelmi temető. Cegléd-dén a temetők szélén álló mauzóleumok tűnnek először szembe. A századfordulón épült mauzóleumok egyféle térfalat képeznek a temető szélén, ezzel jobban elhatárolva a temetőkertet a várostól. Szinte minden temetőnél előfordulnak a jellegzetes, sárgás színű téglaburkolatú mauzóleumok. Cegléden egyébként is a középületek jellemző eleme a téglaburkolat. Különlegességei még a temetőnek a különböző szimbólumokkal ellátott sírkövek. Jójárt György éveken át tárta fel, és fotózta többek között ezeket a szimbólumokat is.[3] Ez ábrázolhatta csillagot, fát, szomorúfüzűt, összefonódó kezeket vagy foglalkozásokra utaló motívumokat. A temetőben 2012-ben létrehoztak egy emlékparcellát, ahol az 19.századból való elárvult sírköveket láthatjuk.

1. ábra. Cegléd, Református Öregtemető - Emlékparcella. Fotó: Záhonyi Nikoletta

1.2. Ravatalozó

A Református Öregtemető jelenleg használt ravatalozóját a református egyházközség 1940-ben építette fel 500 és 1000 pengős adományokból.[4] A ravatalozót egy hét alatt építették fel, hirtelen haláleset miatt, a kialakításán is érződik, hogy nem hosszútávra szánták. Ezért sincs már megfelelő állapotban, és szükség van az átalakítására. Hagyományosan a fő közlekedési út mentén áll, hogy könnyen elérhetőek legyenek a parcellák, valamint a temető hátsó bejárata is közel van, ami megkönnyíti a ravatalozás folyamatát. A jelenlegi ravatalozó két részre tagolódik. A zárt épületrész állapota erősen leromlott, ezért felújítása nem javasolt. A hozzáépített előtető, fedett tér pedig nem ad méltó környezetet a végső búcsúhoz.

2. ábra. Cegléd, Református Öregtemető - Ravatalozó. Fotó: Fülöp Helga

2. A ravatalozás rövid története Magyarországon

A halottak iránti tisztelet, és az elhunyt elbúcsúztatása mindig is nagy jelentőséggel bírt. A régi időkben a ravatalozás otthon történt, itt készítették fel az elhunytat a végső búcsúra, majd ezt követte a halottnézés, siratás és legvégül a virrasztás. Ezek után következett a liturgia, és a temetkezési szertartás ahol végső útjára engedték az elhunytat. A falusi hagyományokban szokás volt, hogy a felkészítést a szomszéd asszonyok végezték szívességből, a haláleset hírüladását pedig az elhunyt férfi hozzátartozói jelentették be. A temetkezési szokások sokat változtak és mindmáig folyamatos változásban vannak.

A 11-12. századtól Szent László király rendelete alapján Magyarországon a templom körül, a templomkertben úgynevezett cintermekben temetkeztek.[5] Ez az egykori temető Cegléden a templomtól északra helyezkedett el és a mostani városházáig terjedhetett a feltárások alapján. Ez a temetkezési mód a 16. századig tarthatott, amikor a reformáció megjelenésével a temetkezési szokások is változtak. Az 1567-es Debreceni Zsinat foglalkozott először otthon ravatalozás kérdésével.[6] Az iránymutatás a reformátusoknak igyekezett megtiltani, hogy a templom közelébe temetkezzenek, valamint a katolikus és református temetők elkülönítését szorgalmazta.

Mária Terézia 1777-ben adta ki a rendeletet, melynek nyomán tiltottá vált a templomban valamint a templomkertben temetkezni, és minden település szélén egy új temetőt kellett kialakítani.[7] Cegléden mindhárom jelenleg is működő református temetőt 1777-ben nyitották meg a felekezet számára. Ebben a rendeletben lett kimondva, hogy a temetőket lezárásuk után 30 évvel a földdel kell egyenlővé tenni, kötelezően körül kell keríteni a területet.

1780-ban a császárnő egészségügyi okok miatt elrendelte a 24 órás temetkezést így nem volt lehetőség a háznál történő siratásra virrasztásra, és az elhunytat egy napon belül el kellett temetni. Ezzel teljesen megszűntek az otthoni, valamint templomi ravatalozások.[8] Pár helyen a temetőkben lévő kápolnába került át a ravatalozás, 19.század első felében pedig a nagyobb alföldi településeken felépültek az első ravatalozók.

Ezeknek az épületeknek a megjelenésével átformálódtak a temetési szokások, a temetés elszakadt megszokott tereitől. A kisebb falvakban lassan alakultak át a szokások, ezért sokáig még otthon ravataloztak, a szabályozás ellenére is 1960-ban állami rendeletben megtiltották az otthoni ravatalozást és ekkorra már a falvakban is felépültek a ravatalozók. Ezen kisebb települések, temetők ravatalozói építésénél szinte csak a funkcionalitás dominált, szakrális, építészeti szempontok teljességében háttérbe szorultak.

3. Ravatalozók Magyarországon

3.1. Falusi ravatalozók

A ravatalozók építésére kezdtében nem volt előírás, így nem alakult ki egységes megjelenés, bár a funkcionális igények miatt felfedezhetőek hasonlóságok. Az épületeket gazdaságosan kellett felépíteni, főként helyi anyagokból, helyi mesterekkel, akik erős hagyományok híján csak a funkciót követték, nem helyeztek hangsúlyt a környezethez való illeszkedésre vagy szakrális tartalomra. Pár faluban sokáig a szabályozások ellenére is folytatták az otthoni ravatalozást, ezért nem volt szükség nagyobb volumenű ravatalozóra. A falusi temetkezésről ezért jellemzően még távolabb álltak ezek az épületek.

Janáky István évekig kutatta a műépítész nélkül létrejövő építészetet. Ezen belül pedig sokáig a gyökértelen, spontán születő falusi ravatalozó építészet érdekelt. A falvakat, eldugott zugokat járva több 800 ravatalozót megörökített.

3. ábra. Janáky István virágvasárnapi előadása: Falusi ravatalozók. Építészfórum 2008

Így írja meg tapasztalatait a könyvében: "...nagy részük nem ábrázol többet, mint amennyit egy garázs /előtte még fedett kocsiszín is van, kocsimosáshoz, "feltámadunk" felirattal az ormán/. vannak hevenyészett mezőgazdasági melléképületekhez vagy autóbuszváróhoz hasonlító /Barnagon például/. egyes elegánsabbak jómódú család villájára emlékeztetnek, tágas terasszal a nappali előtt /mint Vattán/, ám léteznek kisáruház, de még nyári fagyizó alakúak is /Gyulakeszin/, vagy valami idegen lények harci sisakját képező organikusok /amelyeknek ijesztő példájául Békésszentandrászt említem/, és még akad sokféle. Tiszafüred ravatalozója egy hetvenes évekbeli kultúrház kicsinyített mása, Gyöngyösoroszié meg egy görög templomocská torzképe..." Janáky István[9]

A hatalmas gyűjtemény miatt lehet egy fajta rendszert találni a ravatalozók építésében. Herczeg Tamás DLA építész doktori kutatásában rendszerezte a falusi ravatalozókat karakterük szerint. Ennek analógiájára három nagyobb csoportba soroltuk az épületeket: zárt, fedett nyitott ravatalozók és a kettő kombinációjából álló építmények.[10] A legelső ravatalozókra egy zárt tér volt jellemző, egy kubusos tömegént jelennek meg a temetőben. Leginkább raktárhoz vagy kisebb lakóházakhoz hasonlítanak. A környezethez nem kapcsolódva egy kisebb belső teret hoznak létre, ami kis létszámú gyülekezet befogadására alkalmas.

4. ábra. Görgeteg - Ravatalozó. Fotó: Herczeg Tamás

5. ábra. Nagyszentjános - Ravatalozó. Fotó: Janáky István

Sokszor egy külső fedett tér csatlakozik a zárt térhez, ami már igyekszik egy a funkciónak jobban megfelelni, viszont a két helyiségnek sokszor nincs semmi-féle vizuális kapcsolata. Ezek a hozzáépítések többféle esetben is előfordulnak. Van, hogy csak egy kisebb előtetőt láthatunk, ami csak megékező térként funkcionál, de van pár eset, hogy egy nagyobb fedett térrel már kinti ravatalozásra is alkalmas építmény jön létre. Napjainkban ez a legelterjedtebb formája a ravatalozóknak.

6. ábra. Somogyzsitva - Ravatalozó. Fotó: Janáky István

7. ábra. Hegykő - Ravatalozó. Fotó: Herczeg Tamás

8. ábra. Kertészteleki - Ravatalozó. Fotó: Janáky István

8. ábra: Páty-Katolikus temető ravatalozó. Fotó: Barcza Dániel

9. ábra. Misefa - Ravatalozó. Fotó: Janáky István

Sok esetben a fedett-nyitott tér egy utólagos hozzáépítéssel került a meglévő, zárt épületek elé. Ez a ravatalozó terének bővítésére is szolgált, viszont a zárt és a fedett-nyitott tér között többségében nem alakult ki érdemi kapcsolat, sok esetben szétesik a két épületrész. A legegyszerűbb ravatalozók zárt épületrész nélkül, csupán egy egyszerű tetőként valósultak meg, Ilyen esetekben a kiszolgáló funkciók távolabb, egy másik épületben kapnak helyet.

Vannak ugyan kivételek, amikre Janáky István úgy hivatkozott, hogy a mindenséggel tartanak kapcsolatot.[11] A következő épületek erre a példák, ahol megjelenik a szakralitás érzése. Hivalkodás nélkül illeszkednek a környezetbe egy méltó környezetet adva a végső búcsúhoz.

11. ábra. Orfű - Ravatalozó. Fotó: Janáky István

12. ábra. Nemesvita - Ravatalozó. Fotó: Janáky István

10. ábra. Lókút - Ravatalozó. Fotó: Janáky István

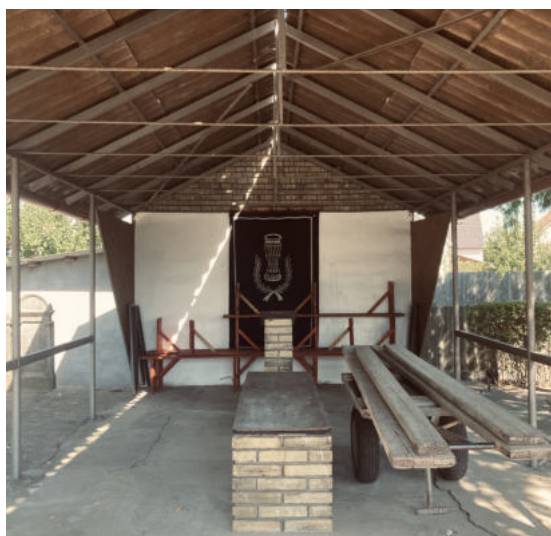
Cegléden a falusi ravatalozókkal teljesen egyezőkarakterű ravatalozókkal találkozhatunk.

13. ábra. Cegléd, Csengettyűs temető - Ravatalozó. Fotó: Fülöp Helga

14. ábra. Cegléd, Református Öregtemető - Ravatalozó. Fotó: Fülöp Helga

15. ábra. Cegléd, Református Kistemető - Ravatalozó. Fotó: Fülöp Helga

3.2. Városi ravatalozók

Nagyobb településeken, városokban több figyelmet fordítottak a ravatalozók megjelenésére, és az ezekhez tartozó nagyobb temetőekben igyekeztek a funkcióhoz méltó helyet megteremteni. Ez sokszor művészek és építészek kísérletezéseinek volt köszönhető, ennek köszönhetően a nagyobb városokra még jellemzőbb ezen épülettípusok diverzitása. Az új épület típushoz igyekeztek minél jobban megfelelni, a szakrális tartalomnak és esztétikai kritériumoknak egyéb építészeti kérdéseket figyelembe véve. Napjainkban is nagyon sok ravatalozó-terv egyben egy típusteremtő kísérlet is, amely nagy szabadságot ad a tervezőnek. Az alábbiakban pár kiemelkedő példát említünk meg.

Farkasréti Ravatalozó, Makovecz Imre, 1977

A ravatalozó Makovecz antropomorf építészetének egyik példája. A tervező így ír alkotásáról: „A ravatalozó belsejét az ember mellkasának belsejéhez hasonlóvá akartam alakítani. A »bordák« keményfából készültek. A halott a szív helyén fekszik.”[12] Szimbolikus elemekkel ad hangsúlyt épületének. A tér ugyanakkor mást is előidézhet, mint a Feltámadó Krisztus barlangját, egy bibliai történetet: Jónást a cethal gyomrában.

16. ábra. Budapest, Magyarország, ravatalozó. Farkasréti Ravatalozó: Makovecz Központ és Archívum, 2000

Tihanyi Ravatalozó, Kaszás Károly, 1978

A térnek erős szakrális jelentést adva Kaszás ravatalozójának aszerkesztése evilág és atúlvilág elválasztására épül. A környezetbe való beillesztésben a környező fenyők árnyékai, és a helyi anyagok tűnnek először szembe. Egyszerre beengedi a természetet és megnyílik felé afélig nyitott tér, amit egy különleges fa térvázastető szerkezet határol. A helyszínbe illesztésnek is kitüntetett szerepe van, határhelyzetben egy domboldali lejtős terep szélén a tihanyi Belső-tóra néz.

17. ábra. Tihany, Magyarország, ravatalozó. Tihanyi Ravatalozó: Gulyás Attila, 2023

Szegedi ravatalozó épület, Borvendég Béla, 1960

Az épület három ravatalozó helyiséget is rejt, emiatt a terek akusztikai és vizuális elválasztása is biztosított. A formákkal érzelmeket közöl, egy derűsebb hangulattal igyekszik a halál gondolatát megközelíteni, de közben egy méltó, tiszteletteljes környezetet adni. „Nem hirdetné a gyászt, csak tudomásul ven-né, s feladata a tiszteletadás, az emberhez méltó szép búcsú, eleink tartalmas szavával élve a végtisztesség megadása lenne, s az az érzés, hogy az élők őrzik emlékezetükben, életük tovább futó napjaiban azok létét is, akik a természet törvényei szerint életüket befejezték.”[13] Mondta Németh Ferenc, aki a ravatalozó freskóit festette.

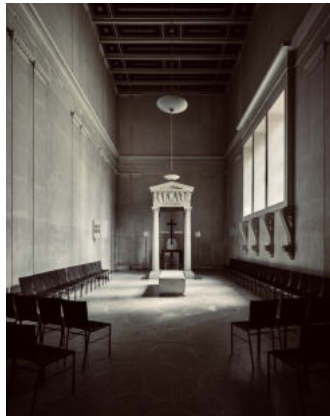

18. ábra. Szeged, Belvárosi temető ravatalozó épülete. Szeged várostörténeti és kulturális folyóirat, 2023

4. Ravatalozók a nemzetközi építészetben

Chapel of Resurrection, Sigurd Lewerentz, 1925., Enskede, Svédország

A szakrális tartalmat a szimbolikával, irányultsággal, fénnel, és belső részletekkel hangsúlyozta a tervező. Az alaprajz szerkesztésében ugyan nem térhetett el a kelet-nyugat tengelytől, a bejárat és kijárat szemközi kapcsolatával azt az érzetet kelti a kápolna, hogy egy úton megyünk keresztül. Így a térélmény a feltámasztás motívumát idézi. A belső tér arányai az aranymetszés szabályait követik. A tömör falak egy helyen törnek meg, egyetlen nyílásban, amin keresztül a fény a koporsó helyére esik. A belső minden részlete gondosan kidolgozott, jelentőséggel bíró elem, így a márvány mozaik padló és a finoman plasztikázott falak mind a szakralitás élményét erősítik.

19. ábra. Stockholm, Svédország, ravatalozó. Chapel of Resurrection: Johan Dehlin

Community Mortuary, Gion A. Caminada, 1996, Vrin, Svájc

A svájci ravatalozó kialakítását egy egészen más irányból közelíti meg az építész. A ravatalozó a temetőn kívülre került, és a hagyományos temetkezési szokásokhoz nyúl vissza. Lakóházra jellemzően térrendezéssel az otthoni ravatalozást idézi vissza. A gyászolók beköltözhetnek a házba és nyugodt környezetben búcsúzhatnak el szeretteiktől. Az épület a temető és a falu között egy határhelyzetre erősít rá, amivel az evilág és a túlvilág közötti kapcsolatot hangsúlyozza. Anyaghasználatában is kettősséget mutat, a többi lakóházhoz illően fából készült, viszont fehérre festették, amivel a közeli templomhoz igazodik.

20. ábra. Vrin, Svájc, ravatalozó, Gion A. Caminada. Stiva da Morts: Jesús Granada

5. Szakralitás az építészetben

A vidéki vallásgyakorlásban nem mindig volt jelen a műépítészet által kihangsúlyozott szakralitás. Az értékszemlélet megváltozásával viszont megnőtt az igény, hogy a szakralitást a térrel érezhetővé is tegyék. Ennek elérésében az anyaghasználat, térszervezés, és a fény jelentősége van leginkább kiemelve.[14] A hitvilág szimbolikussága és keresztény hagyományok megmutatása is visszatérő elem, például Makovecz Imre paksi templomában, vagy farkasréti ravatalozójában. Hans der Laan valamint Sigurd Lewerentz alkotásaikkal arról tettek bizonyosságot, hogy a szakralitást tömör nehéz falszerkezetekkel, puritánssággal és a fény játékaival be lehet vinni az épített térbe. A tömör, hangsúlyos falszerkezetek masszív-sága, falrakás szimbolikus jelentése könnyedén tud egy mély tartalmat átadni. A tömör szerkezetek és letisztult tömegek nyugodt viszonya segít a szakralitást megmutatni. A megközelítés, megérkezés valamint a belső terek szerkesztésével szimbolikus tartalmakat adhatunk át. A fény fontossága a szakrális terekben mindig is jelen volt. A középkorban kis nyílásokon beáradó fényt felváltotta később a gótikus templomok nagy fényáradata a belső terekben. A szakrális tereknél sokszor felfelé irányul a fény bejutása, ezzel a mennyországra utalva. A reflexióval, a tér egyes részek megvilágításával, hangsúlyozásával egy szép gesztussal ad hozzá a belső tér élményéhez.

21. ábra. Velence, Olaszország, Velencei Biennale: Woodland káplna: Eduardo Souto de Moura, 2018

6. Református Liturgia

A református temetési szertartás két részből áll. Az elhunytat elsőként a ravatalozóban, majd a sírnál búcsúztatják el. A gyülekezés ideje alatt általában református ének vagy egyházi zene szól, majd a lélekharang megszólalásával kezdődik el a szertartás. A református egyházban a temetés nincsen feltételekhez kötve, így a lelkész mindenkit eltemethet. Viszont gyászistentiszteletet tartva ez nem lehet egy szimpla búcsúztatás. Isten ígéit hirdetve a temetkezési prédikációk keresztény reménységről, a feltámadásról és az örök életről szólnak. A református temetkezési szertartás során az elhunynak megadják a végső tiszteletet az itt maradóknak pedig Isten vigasztaló evangéliumát hirdetik. A református prédikáció gondolatmenete szerint Isten a Biblia által reménységre ad okot, hogy van folytatás számunkra. A halál csak lezár valamit, és utána Isten Jézus által feltámaszt minket. Ezzel a feltámadáson keresztül, nem földi keretek között Isten jelenlétébe kerül az ember és vár minket az örök élet.

7. Ravatalozó terv

7.1. Elhelyezés, összefüggésrendszer, lépték

A ravatalozó elhelyezésekor fontos szempont volt az eredeti épülethez való igazodás, ezért a Református Öregtemető északi végébe, a temető főútja mellé terveztük az új létesítményt. Az elhelyezés így igazodik a régi hagyományokhoz, miszerint a ravatalozók a temető közepére, vagy a bejárat mellé kerültek. Így az épület centrális, de a temető által védett helyet kap, ami mindkét kapu irányából könnyen megközelíthető. A ravatalozóhoz vezető út mentén hatalmas fák vezetnek az arra járókat, amik még hatásosabbá teszik a megérkezést. Az új ravatalozót a régi ravatalozó tengelyére merőlegesen elfordítva, a temető útjával párhuzamosan helyeztük el. Ezáltal több helyet tudunk biztosítani a gyülekezetnek és a hosszanti főtengelyre felfűzve egy irányított térrendszer is kialakul. Ezen felül fontos szempont volt még, hogy a bevilágító kelet-nyugati tájolású lehessen, hiszen így kap folyamatosan koncentrált fényt a koporsó.

22. ábra. Helyszínrajz

7.2. Konceptió

Egy temetésen a ravatalozó épülete mindig kitüntetett figyelmet kap, mert a búcsú alkalmával lelassul a hétköznapi életünk és alkalmunk nyílik magunkba nézni. Ebben az élethelyzetben a kezünkben lévő építészeti eszközökkel a tiszteletadás mellett a megbékélés folyamatát szeretnénk megkönnyíteni.

Tervezésünk alappilléreként az elmúlás felé vezető, egyre szűkülő élettér gondolatára fektettük a hangsúlyt. Ahogy haladunk az időben, a lehetőségeink tárházán egyre több ajtó záródik be, mígnem az utolsó elé érkezünk, mely után a református hit szerint megnyugvás vár testünkre, és feltámadás a lelkünkre. Ezt a fizikai létben szűkülő, de lelki értelemben várakozással és felemelkedéssel párosuló élethelyzetet idézzük meg a ravatalozónkkal.

Konceptiónk fontos eleme, hogy a megszokottól eltérően nincs két különálló ravataltér. Ennek oka, hogy általánosságban a ravatalozók fedett-nyitott és zárt tere nagyon elkülönül és semmilyen kapcsolatot nem mutat egymással, ezért mi ezt a két térrészt egybemostuk, oly módon, hogy az átmenetiséget és a zárt jelleget is megőriztük. Így alakult ki egy olyan helyiség, amely nyári, melegebb időszakban teljesen kinyitható, átszellőztetett, de árnyékos, míg a téli, hűvösebb alkalmakkor zárt, esővédett és egy kellemesebb hőmérsékletet biztosít a zordabb időjárási viszonyok mellett is.

Ahogy élet és halál, úgy szűkület és felemelkedés is párban jár, ezért a ravatalozó kifelé vezető terével egy feltárulkozó élményt nyújtunk, amit a szerkezet egyszerűségével és pavilon-szerűségével is érzékeltetünk. Mindezekén felül fontosnak tartottuk a közlekedés szempontjából a tolongás és kavardás elkerülését, ezért a főfal irányát követve egy lineáris úton halad végig a gyülekezéstől a távozásig minden hozzátartozó a szertartás során.

Összességében a ceglédi hagyományokat szem előtt tartva egy olyan korszerű ravatalozót szeretnénk a közösség és hozzátartozók számára teremteni, amely odafigyel a temető örökségeire, segít méltón viselni és feloldozni a gyász terhét, valamint figyelembe veszi a természetes környezetet is.

23. ábra. Konceptió

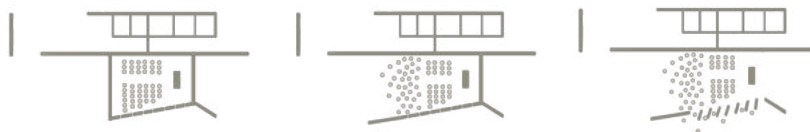
24. ábra. Szűkület és feltárulás

7.3. Formálás-Alaprajz

A ravatalozóhoz megérkezve egy teljesen nyitott tér fogad minket, amit egy hosszú téglafal határol el a parcellától. Az egész ravatalozó erre a fő szerkezeti elemre van felfűzve, a ravatalozó fő tengelyeként az életutat szimbolizálva. Az épület temető felőli oldalán kapnak helyet a kiszolgáló helyiségek, elválasztva a ravatalozó szakrális terétől. A gyásznép számára fenntartott mosdók, és a ravatalozáshoz szükséges kiszolgáló helyiségek (halotthűtő, öltöző, szertár) ellentétes irányból közelíthetők meg, ezáltal elkerülve az egybe olvadást és így korlátozva az átjárást a különböző funkciók között. Emellett a szertartásvezetők és személyzet számára egy rejtett ajtó biztosítja a bejutást a ravatalozóba, hogy ne kelljen minden alkalommal megkerülni az épületet.

A belső térbe lépve egy fokozatosan szűkülő térbe érkezünk, ahol a szűkület csomópontjában kerül elhelyezésre a koporsó, ezzel a földi élet végét jelképezve. A ravatalozóból távozva, szorosan a szűkülethez kapcsolódóan pedig újra a feltáulás fogad minket, szimbólumként az elhunyt örök létben való feltámadására. A ravatalter két végében a nyílászárók teljesen kinyithatók ezáltal átjárhatóvá válik a belső tér és nagyobb gyásznép befogadására is alkalmas. A liturgikus belső teret emellett oldalról kifordítható ajtók határolják, amiket elfordítva a belső és a külső tér még jobban egyesülni tud, így a zárt teret könnyen egy fedett-nyitott térré alakíthatjuk át. Az ajtók elfordításának mértékével, a napszakhoz igazodva a bejutó fényt is szabályozni lehet.

A tömör födémet egyetlen felülvilágítóval törtük meg, így egy felső bevilágítón keresztül a fény közvetlenül a koporsóra összpontosul, ezzel kiemeltebb helyzetet kölcsönözve az elhunytaknak. Plusz fényforrásként a kifordítható ajtók nem érintkeznek közvetlenül a födémmel, így a födém is légiesebbé válik, mintha lebegne a ravatal tér felett, vékony pillérekre támaszkodva.

25. ábra. Nyitások

7.4. Anyaghasználat

Anyaghasználatban a tömör szerkezetekre, letisztult tömegekre törekedve betont és téglát választottuk fő építőelemként. Ezzel Lewerentz spirituális tereihez hasonlóan, a szakralitás megteremtése volt a célunk. A téгла az egyik legfontosabb szerkezeti elemnél, a térelhatároló főfalnál jelenik meg, ezzel a temetőben lévő téгла mauzóleumokra, valamint a városban lévő téгла homlokzatokra reflektálva. A téglafal egy másik fontos szerepe az elszeparálás mellett a falban elhelyezett lélekharang körbefoglalása. A földém és a szűkülő térérzetet hangsúlyozó és egyéb falak monolit vasbetonból készülnek, melyek felülete a külső oldalon bordázott (védelem), belül pedig fehérre színezett és simított (tisztta, lágy belső). A nyílászárók, padok és az ambó egységesen fából készülnek. Az idő múlásával, és közvetlen környezeti hatások okán a külső fa szerkezetek egyre öregednek, megjelenésük folyamatosan változik, így kapcsolódva szimbolikusan az életúthoz.

26. ábra. Dafins, A ustria, e mlékhely, M arte.Marte Architects. Masella kabin: Faruk Pinjo

27. ábra. Vaals, The Netherlands, St. Benedictusberg Abbey, Dom Hans van der Laan. forrás: Landezine

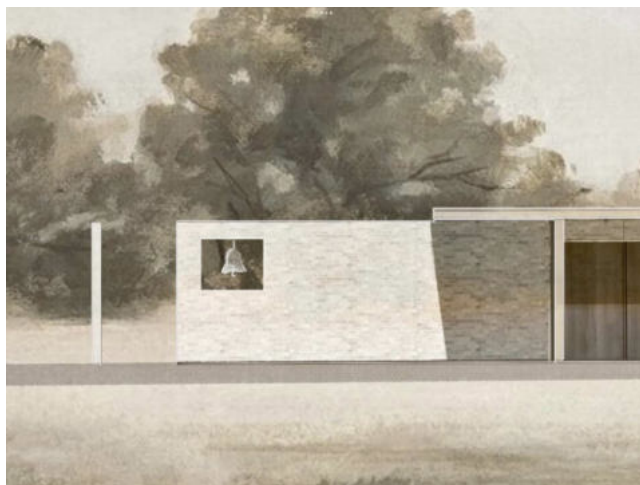
7.5. Környezet, részletek

A lélekharang megszólalásával kezdődik el hivatalosan a református liturgia, így ez az épületünk legelső eleme is és az első szembetűnő részlet a megérkezésnél

A temetőt a református egyház folyamatosan fejleszti. A bejárat kapuk megújítása és egy új parkoló kialakítása is tervben van, az új ravatalozó építése mellett.

A Széchenyi út és Mező utcai bejáratnál a kapukat a ravatalozóhoz illően alakítottuk ki, ezzel is egységesebb képet adva a temetőnek. Az egyszerű acél-szerkezetű kapuk, a ravatalozó oldalsó ajtóihoz hasonlóan elfordulva nyílnak. Ezáltal nagyobb méretű bejáratot képeznek, zárt helyzetben pedig homogén lezárást adnak a temetőnek.

A parkolót a Mező utcai oldalra, a temető északi végén lévő emlékparcella melletti sarokban alakítottuk ki. Itt nyílt elegendő a hely egy nagyobb parkoló kialakítására, valamint a megérkezésnél egyből a temető sok száz éves múltja tárul fel az érkező előtt.

28. ábra. Lélekharang

8. Összegzés

Célunk tehát egy olyan ravatalozó megalkotása volt, amely nem csak a funkcionális igények kielégítését tartja szem előtt, hanem egyfajta kísérletet tesz a tradicionális ravatalozók téri megújulására oly módon, hogy közben a lehető legnagyobb mértékben megőrzi az eredeti hagyományokat és értékeket. Választásunkat talán a téma szépsége és emelkedettsége indokolta. Tervünkben szeretnénk az elmúlás fájdalmas oldala helyett a megkönnyebbülés érzését erősíteni az ittmaradtak számára, egy bensőséges, meghitt pillanatot teremteni a távozásra és egy méltó helyet biztosítani az örök nyugalomra.

29. ábra. Csendesség

Hivatkozások

- [1] Református templom, Hild József, 1870 Evangélikus templom, Sztehlo Ottó, 1896 Zsinagóga, Baumhorn Lipót, 1906
- [2] Cegléd város hivatalos oldala, A ceglédi református egyház rövid története
- [3] A ceglédi Református Öregtemető legszebb sírkövei, Jójárt György, 2016
- [4] Ceglédi Hírlap, VIII. évfolyam, 13. lapszám, Cegléd: Ceglédi független hírlap, 1940
- [5] Az utolsó átváltozás, A magyar parasztság halálképe, Kunt Ernő, 2005
- [6] Történeti Temetők Magyarországon, Gecséné Tar Imola doktori értekezése, 2012
- [7] Temetőrendezési és temetkezési előírások a 18. századból, Tolna vármegye nemesi közgyűlésének iratai 3:61/1777
- [8] Történeti Temetők Magyarországon, Gecséné Tar Imola doktori értekezése, 2012
- [9] Magyarország falusi ravatalozói, Janáky István kiállítása, Janáky István, 2017
- [10] Magyarország Falusi Ravatalozók Építésze, Herczeg Tamás DLA értekezése, 2009
- [11] Janáky István DLA: Levelek Árkádiából. Debreceni Nemzetközi Tudományos konferencia: 2011
- [12] Makovecz Imre, Írások 1989-2009,
- [13] A szegedi belvárosi temető ravatalozója és freskói, Cikk, Németh Ferenc, 1967
- [14] A Régi-új Magyar Építőművészet melléklete: Utóirat, Szakrális térszakrális építészet. 2003

Irodalomjegyzék

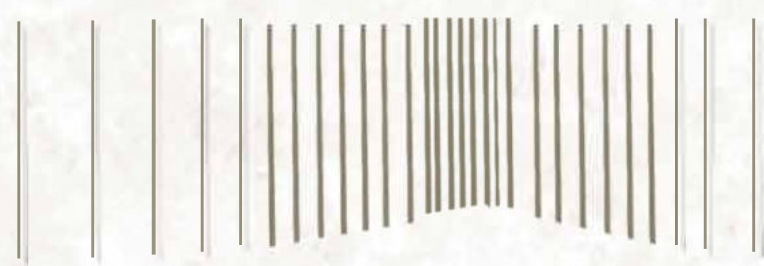
- Jórárt György: A ceglédi református Öregtemető legszebb sírkövei. Cegléd: Ceglédi füzetek, 2016.
- Felszeghi Református Gyülekezet oldala, Cegléd
- Cegléd város hivatalos oldala, a ceglédi református egyház rövid története
- Illyés Marianna: Cegléd Településképi Arculati kézikönyv. Cegléd: Cegléd város önkormányzata, 2017.
- Ceglédi Hírlap, VIII. évfolyam, 13. lapszám. Cegléd: Ceglédi független hírlap, 1940.
- Gecséné Tar Imola: Történeti Temetők Magyarországon. Budapest: Budapest
- Corvinus Egyetem Tájépítészeti és Tájökológiai Doktori Iskola, 2012.
- Kunt Ernő: Az utolsó átváltozás, A magyar parasztság halálképe. Budapest: Neumann Kht., 2005.
- Temetőrendezési és temetkezési előírások a 18. századból. Tolna vármegye nemesi közgyűlésének iratai 3:61/1777
- Barcza Dániel DLA értekezése: Tér és Táj, Növényépítészet falusi temetőkben. Budapest: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola, 2009.
- Herczeg Tamás DLA értekezése: Magyarország Falusi Ravatalozók Építésze. Budapest: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola, 2009.
- Janáky István DLA: Levelek Árkádiából. Debreceni Nemzetközi Tudományos konferencia: 2011
- Janáky István DLA: Az építészet szépséges rejtekei Magyarországon. Budapest: 2004.
- Építészforum: Száz év hat különleges ravatalozója Magyarországon. Építészforum: 2023. 10. 29. (utolsó elérés: 2023. 11. 11)
- <https://epiteszforum.hu/szaz-ev-hat-kulonleges-ravatalozoja-magyarorszagon>
- Magyarország vidéki építészeti kalauza, 20.század
- Simon Mariann: Minták és Módszerek, A hetvenes évek hazai építésze és karakter. Budapest: Akadémiai kiadó, 2001
- Balia-Nagy Judit: Borvendég Béla-Szeged meghatározó építésze. Szeged várostörténeti és kulturális folyóirat: 2023.
- Németh Ferenc: A szegedi belvárosi temető ravatalozója és freskói. Szeged: Tiszatáj folyóirat, 1967.
- Long K, Oern Johan, Andersson Mikael, Dehlin Johan: Sigurd Lewerentz-Architect of death and life. Svédország: Park Books, 2021.
- Skogskyrkogården: The Chapel of resurrection. Skogskyrkogården, 2023. 10. 12, (utolsó elérés: 2023. 11. 11) <https://skogskyrkogarden.stockholm/en/explore/the-chapel-of-resurrection/>
- Hidden Architecture: Stiva da Morts. Hidden Architecture, 2018. 05. 08. (utolsó elérés: 2023. 11. 11) <https://hiddenarchitecture.net/stiva-da-morts/>
- Wesselényi-Garay Andor: A mindenség Modellje. Debrecen: MODEM Modern Debreceni Művészeti Közhasznú Társaság, 2010
- Vukoszávyev Zorán PhD: Templomépítészet Magyarországon az ezredfordulón. Budapest: 2003.

Rév Iona: Templomépítészetünk ma. Budapest: Corvina kiadó, 1987. Németh Gábor Árpád : A korunk templom építészetének tükre. Szakrális építészeti és belsőépítészeti konferencia, 2008

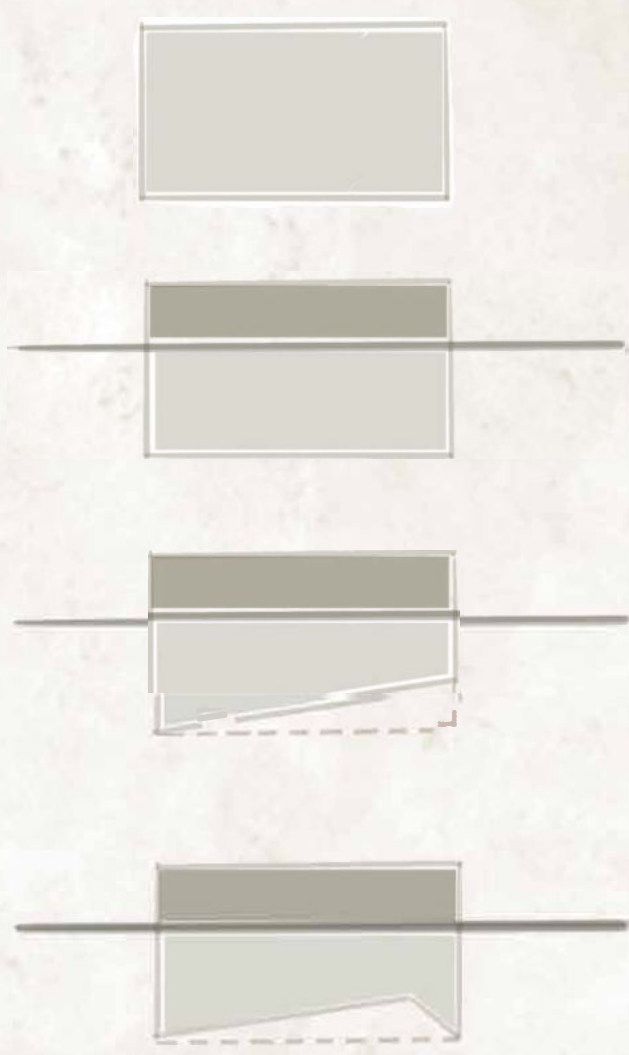
A Régi-új Magyar Építőművészet melléklete: Utóirat, Szakrális tér-szakrális építészet. 2003

Szabó Árpád Csaba: Halál, feltámadás, örök élet. 2022

Magyar Református Egyház: A temetési Istentisztelet Rendje,

Szűkület

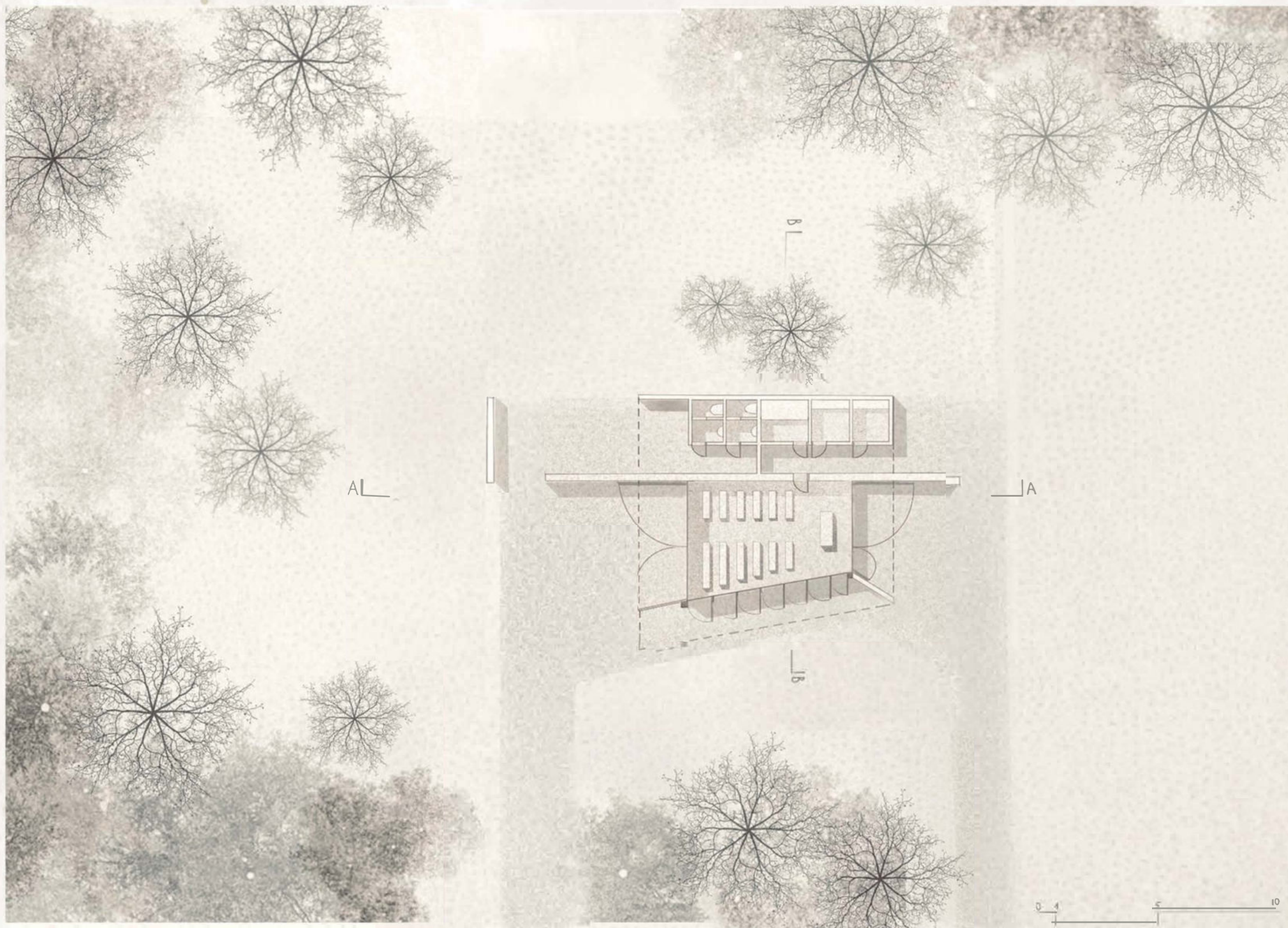

Forma alakulása

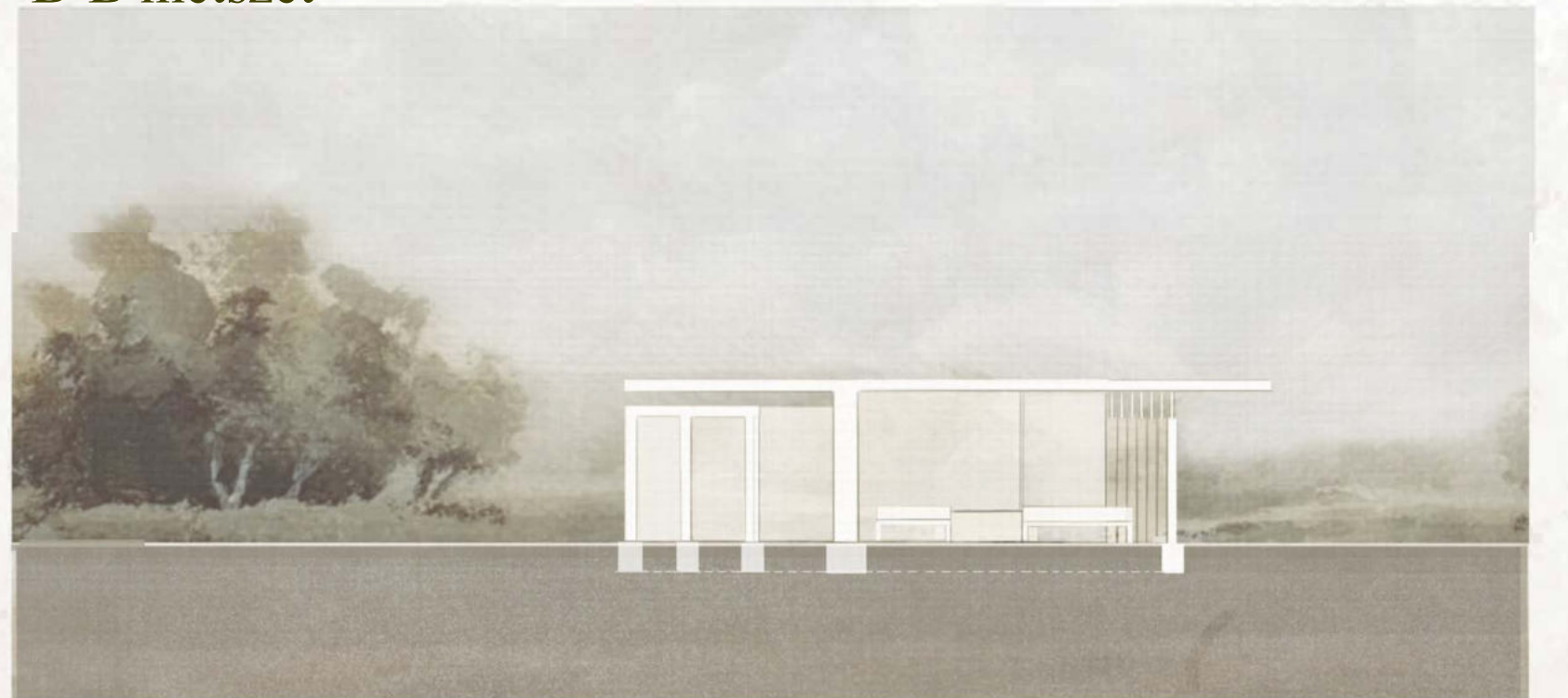
Helyszínrajz

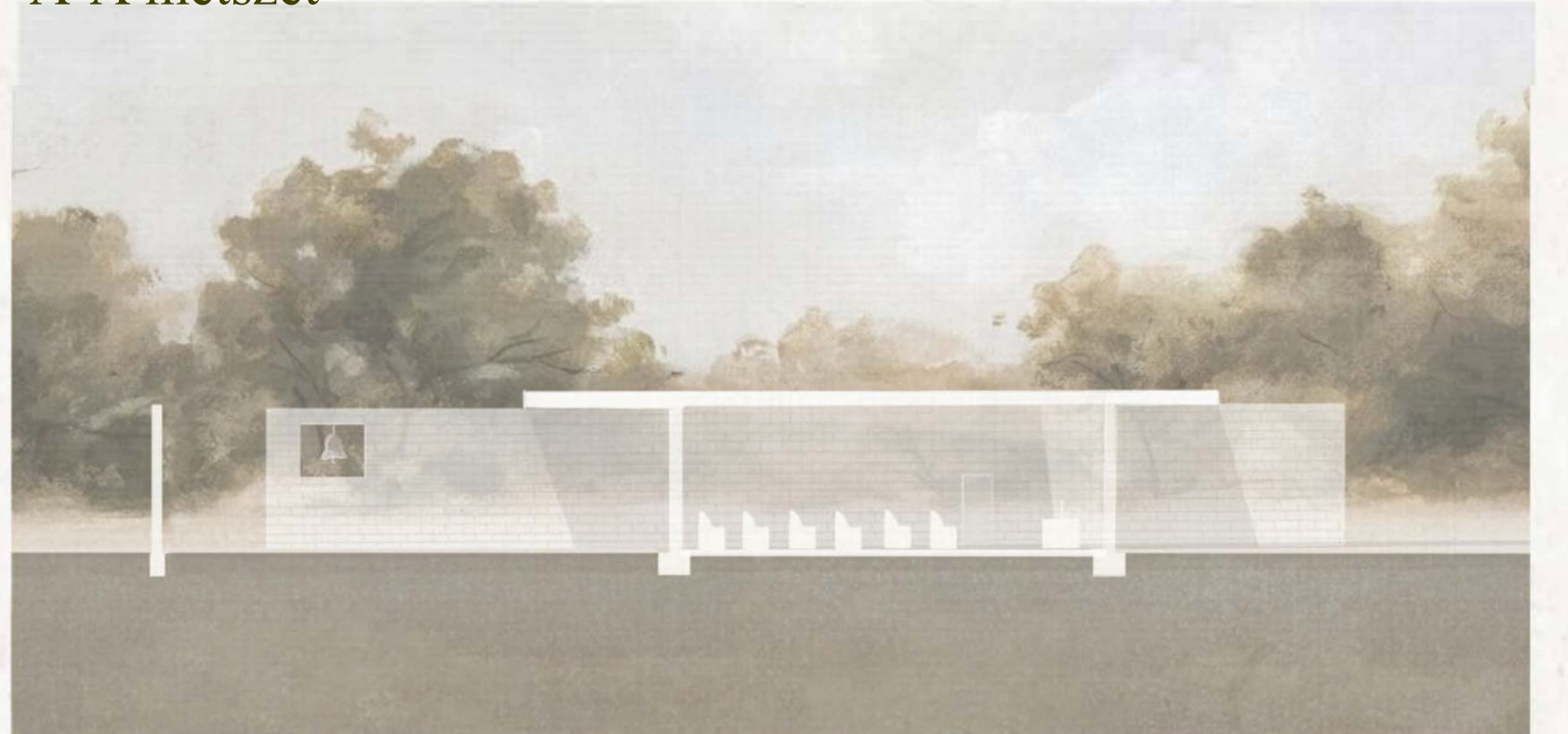
Alaprajz

B-B metszet

A-A metszet

Ravatalozó belső tere

Te benned bízunk

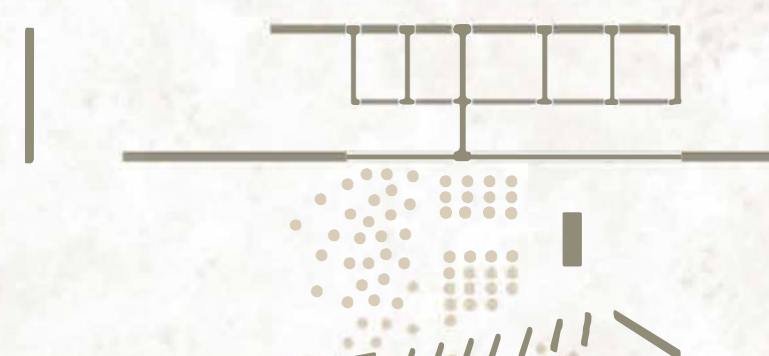
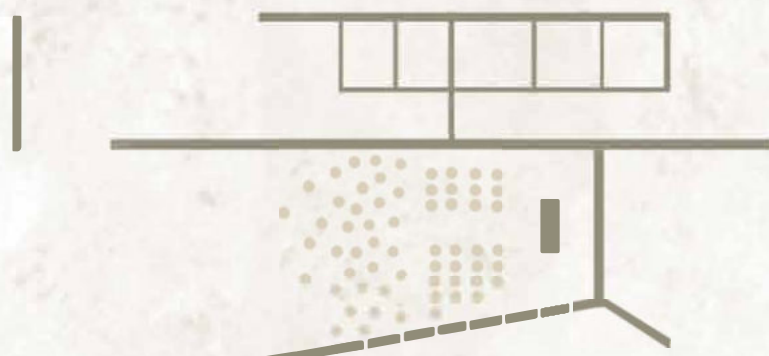
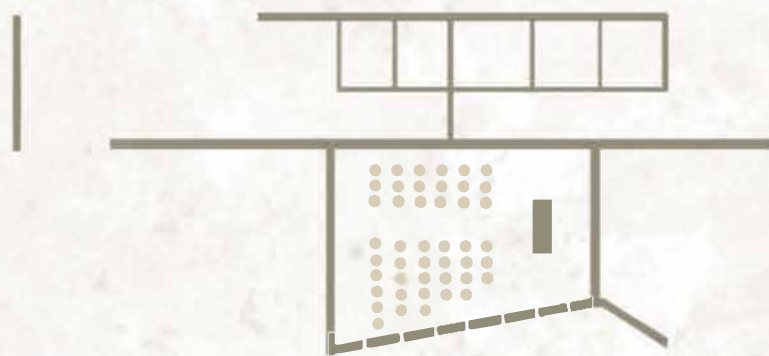
Csendesedő

szerzők: Fülöp Helga, Záhonyi Nikoletta

konzulensek: Dávid Dóra, Szabó Dávid DLA

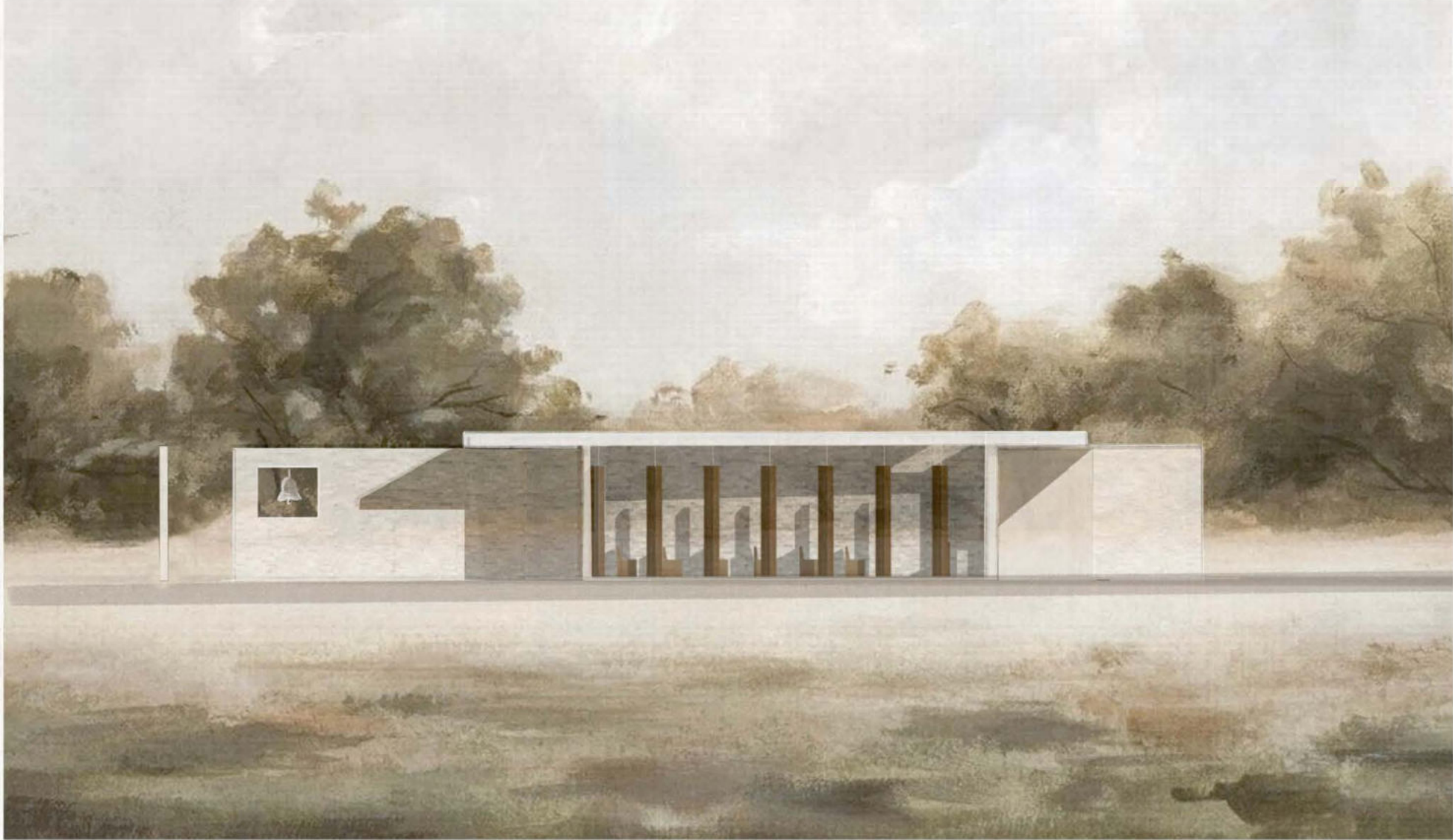
Belső és külső terek alakulása

Keleti zárt homlokzat

Keleti nyitott homlokzat

Nyugati homlokzat látvány

Nyugati homlokzat

Északi homlokzat

Külső látvány

Déli homlokzat

Te benned bízunk

Csendesedő

szerzők: Fülöp Helga, Záhonyi Nikoletta
konzulensek: Dávid Dóra, Szabó Dávid

